

Statenmededeling

Onderwerp

Toezegging evaluaties waterschappen Droogte 2018

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4543755

PS: 4577069

Aan Provinciale Staten van Noord-Brabant,

Kennisnemen van

- Evaluaties Droogte 2018 van waterschap Brabantse Delta, waterschap Aa en Maas, waterschap de Dommel en waterschap Rivierenland;
- Resultaten eerste fase Beleidstafel Droogte

Aanleiding

Op 28 september 2018 heeft gedeputeerde toegezegd PS te informeren over de door de waterschappen uitgevoerde evaluaties ten aanzien van de droogte 2018. In de zomer van 2018 werd Nederland geconfronteerd met een tekort aan water door een gebrek aan neerslag, lage rivierwaterstanden en een grote vraag naar water vanwege de hoge temperaturen.

Kernboodschap

1. *De droogte van 2018 heeft nationaal de gevolgen van watertekort op de kaart gezet. Gezien de klimaatverandering verwacht het KNMI dat lange droge zomers vaker voorkomen.*

Onder omstandigheden van een tekort aan water, is in 2018 nationaal de verdringingsreeks voor de verdeling van oppervlaktewater (uit rijkswater) in werking getreden tot en met urgentiecode oranje (opschalingsniveau 2). Daarbij is ook de crisiskolom in werking is getreden. Dit betekent dat naast de regionale droogte overleggen (RDO's) en de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) ook het Managementteam Watertekorten (MTW) bijeen is gekomen, om keuzes ten aanzien van de waterverdeling te bespreken. De provincie Noord-Brabant was ambtelijk vertegenwoordigd op alle niveaus, namens IPO ook in het MTW.

Bij watertekorten en de daaruit volgende droogte is onderscheid in Hoog Nederland en Laag Nederland relevant. Laag Nederland kan via het oppervlaktewater van water worden voorzien door goede verbindingen met rivieren, kanalen en het IJsselmeer. In Hoog Nederland zijn de

wateraanvoermogelijkheden beperkt. In Brabant is alleen wateraanvoer mogelijk in delen van Oost-Brabant (o.a. via kanalen via België die Maaswater krijgen aangevoerd) en het peilbeheerste poldergebied in West-Brabant. De inwerkingtreding van de landelijke verdringingsreeks over de verdeling van oppervlaktewater heeft daarom geen betrekking op grote delen van Brabant. Ook ziet de landelijke verdringingsreeks niet toe op het verdelen van grondwater. Gedurende de crisissituatie is dit verschil landelijk aangekaart, wat ertoe heeft geleid dat er specifiek aandacht is gekomen voor de situatie op de zandgronden en het grondwater in het bijzonder. Diverse vraagstukken hierover zijn geagendeerd in de zogenoemde Beleidstafel Droogte.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4543755

PS: 4577069

Advies en actiepunten Beleidstafel Droogte

Landelijk hebben betrokken overheden (ministeries, waterschappen, provincies) en drinkwaterbedrijven aan de tijdelijk ingestelde Beleidstafel Droogte 31 actiepunten benoemd, waarvan 16 voor de korte termijn en 15 voor de lange termijn. De eerste resultaten van de beleidstafel droogte zijn gerapporteerd in april 2019 (bijgevoegd), de tweede rapportage volgt eind 2019. De uitkomsten worden via de reguliere lijn, onder andere via het Bestuurlijk Platform Zoetwater, opgepakt. Regionaal bijvoorbeeld in het Regionaal Bestuurlijk Overleg Maas (RBOM) waarin onder andere besluitvorming over het Deltaplan Hoge Zandgronden (DHZ) plaatsvindt. Het doel van DHZ is om het watersysteem robuuster te maken zodat we beter kunnen omgaan met droge perioden. Het huidige werkprogramma met maatregelen loopt van 2016-2021. Vanuit de provincie dragen we hier €17 miljoen aan bij. De bevindingen die volgen uit de Beleidstafel Droogte worden vertaald in maatregelen die onder andere worden opgenomen in de volgende uitvoeringsperiode van DHZ (2022-2027).

Op de Beleidstafel Droogte is ook het zogenoemde Droogte Onderzoek NL geagendeerd. Dit onderzoek is door provincie Brabant geïnitieerd en samen met de andere 'zand'provincies opgezet. Bij de uitvoering van het onderzoek zijn de waterschappen en diverse belanghebbende organisaties betrokken. Op basis van de informatie verkregen tijdens de droogte 2018 voert een consortium van kennisinstituten gedurende twee jaar een onderzoek uit naar de effecten van droogte op met name natuur en landbouw. Door verschillende gebieden en gebiedstypen te onderzoeken, wordt een breed beeld verkregen van de effecten van droogte onder verschillende omstandigheden (deels gemodelleerd). De reden om hier als provincies stevig op te investeren, ligt in onze bevoegdheid als strategisch grondwaterbeheerder. Door te weten hoe droogte doorwerkt op het grondwatersysteem en de functies die hiervan afhankelijk zijn, kan de provincie samen met belanghebbende organisaties en waterschappen de beste maatregelen en aanpak afleiden.

2. *Gezien de beperkte mogelijkheden voor wateraanvoer uit oppervlaktewater is de aanpak in Brabant vooral gericht op vasthouden van neerslag, aanvulling van grondwater en het herstel van de (grond)watercondities van natte natuurplekjes.*

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4543755

PS: 4577069

Elk van de waterschappen heeft de droogte van 2018 geëvalueerd. De rapporten zijn als bijlage bijgevoegd. Alle waterschappen geven aan maatregelen te hebben genomen om het beschikbare water zo goed mogelijk vast te houden en te verdelen over het systeem van beken, sloten en waterlopen. Stuwten en gemalen worden optimaal ingesteld en oevers worden extra gemaaid zodat het water zo veel mogelijk naar beken en sloten kan stromen. Er is een groot verschil in waterbeschikbaarheid tussen peilbeheerst gebied (polders) en vrij-afwaterend gebied (de zandgronden inclusief beekdalen), waar nauwelijks mogelijkheden zijn om water aan te voeren. Bij blauwalg, vissterfte of vissen met zuurstofgebrek komt de calamiteitenorganisatie direct in actie. Door waterschap de Dommel zijn reddingsacties uitgevoerd in kwetsbare beken, waardoor populaties van beschermde diersoorten de droogteperiodes hebben overleefd.

Droogte versus verdroging

In 2018 ging het vooral over droogte. Dat is (beleidsmatig) niet hetzelfde als verdroging. Verdroging betreft de situatie waarbij structureel te lage grondwaterstanden of te weinig kwel ontstaan. Droogte betreft een tijdelijk tekort aan neerslag. Als de grondwaterstand structureel op peil is, kan de vegetatie ('de natuur' of 'productiegewassen') zich herstellen van een droogteperiode. Heeft een natuurgebied echter al te kampen met structurele verdroging, dan zijn de gevolgen van een droogteperiode vaak extremer, zelfs leidend tot onomkeerbare schade aan de natuur. De verdrogingsaanpak van natuur is

- zeker in Brabant - al een grote opgave omdat heel veel natuurgebieden structureel zijn verdroogd. De verwachting is dat we in de toekomst vaker met langdurige droge periodes te maken krijgen. Droogte vergroot daarmee de urgentie van verdrogingsaanpak. Naar aanleiding van de beleidsevaluatie verdrogingsbestrijding uit 2018 wordt gewerkt aan een nieuwe aanpak. Hierin krijgt de samenhang met klimaatverandering en droogte meer aandacht.

3. *De aanbevelingen uit de evaluaties van 2018 zijn dusdanig opgepakt dat in 2019 ondanks de droogte, geen opschaling in de crisiskolom nodig was.*

Na de zomer van 2018 hebben de waterschappen de aanbevelingen uit de evaluaties van 2018 opgepakt. De jaarlijkse ijkdatum om wel of niet te mogen beregenen ligt op 1 april. In 2019 waren de grondwaterstanden nog niet overal voldoende hersteld, wat heeft geleid tot een beregeningsverbod uit grondwater voor het gebied van de Boven Dommel. Naarmate het

groeiseizoen vorderde is Brabant-breed de grondwaterstand opnieuw gedaald, waarbij er eind juli 2019 opnieuw een situatie was die slechts voorkomt in de 5% droogste jaren. Evenwel heeft 2019 niet geleid tot landelijke opschaling in de aanpak van de droogte omdat er geen tekorten waren in Rijn en Maas, de hoofdwateraanvoeren.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4543755

PS: 4577069

Middellange termijn maatregelen waterschappen

De waterschappen geven aan dat naast de bestrijding van de acute droogte ook wordt ingezet op middellange termijn maatregelen om droogte te bestrijden met het oog op klimaatverandering. De waterschappen ondersteunen agrariërs om maatregelen te nemen om regenwater in kavelsloten langer vast te houden en daarmee het grondwater aan te vullen. Waterschap Rivierenland en Aa en Maas hebben in 2018 een beregeningsverbod uit oppervlaktewater ingesteld, waterschap Brabantse Delta ook voor kapitaalintensieve teelt. Er gold alleen een verbod voor beregening uit grondwater op grasland. Er zijn veel problemen geweest met blauwalg. Waterinlaat werd belemmerd doordat het Maaswater was verontreinigd met blauwalg en er was veel sprake van stilstaand water.

Droogteprotocollen

De waterschappen hebben naar aanleiding van de droogte 2018 de droogteprotocollen voor het operationeel beheer bijgesteld. Ook binnen de provinciale organisatie is ambtelijk, om voorbereid te zijn op een eventuele volgende droogte, een Droogteprotocol Noord-Brabant opgesteld met daarin aandacht voor de diverse niveaus van opschaling en de diverse beleidsvelden waaraan droogte raakt (zoals waterbeheer, natuurbranden, gezondheid, beheer en onderhoud van infrastructuur).

Consequenties

1. *Droogte en verdroging zijn een majeur probleem in Brabant en vragen om een structurele, ingrijpende aanpak om het watersysteem robuust en klimaatbestendig te maken.* Op de Hoge Zandgronden in Brabant kan er in droge perioden beperkt water worden aangevoerd via kanalen vanuit de Maas. Daarom moeten er onder dergelijke omstandigheden goede afspraken worden gemaakt over de verdeling van het oppervlakte- en grondwater. Naast droogte kampt Brabant met een groot areaal verdroogde natuur. Al jarenlang investeren provincie en waterschappen in de aanpak hiervan. De tot nu toe getroffen maatregelen die zich vaak richten op maatregelen in de natuur zelf, blijken vaak niet tot doelbereik te leiden. Daarom wordt een nieuwe aanpak opgesteld, gebaseerd op meer regenwater vasthouden en het vergroten van de grondwatervoorraad.
2. *Bevoegdheid van de provincie is strategisch grondwaterbeheerder, waterschappen voeren inrichting en herstel watersystemen uit.* Voor de aanpak van droogte en verdroging is besluitvorming zowel bij de provincie als de waterschappen nodig. Vanwege de ruimtelijke impact en met het oog

op klimaatadaptieve maatregelen zullen ook gemeenten (via omgevingsplannen, rioleringsplannen etc.) en grondeigenaren/gebruikers (bewoners, bedrijven, terreinbeheerders) een belangrijke rol spelen om tot een samenhangende aanpak te komen.

Datum

10 september 2019

Documentnummer

GS: 4543755

PS: 4577069

Bevoegdheid

- Provincie is strategisch grondwaterbeheerder. Dit is een regierol, de uitvoering ligt volgens de Waterwet bij de waterschappen.
- De evaluaties van de waterschappen vallen onder bevoegdheid waterschappen. De evaluaties zijn door de afzonderlijke waterschapsbesturen vastgesteld.

Vervolg

Het vraagstuk om te komen tot een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant en de gevolgen voor de diverse gebruiksfuncties (wonen, natuur, landbouw) staat op de bestuurlijke agenda, onder andere van het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg en het overleg tussen GS en de Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Een groot deel van de vraagstukken laat zich vangen onder de term klimaatadaptatie. Voor het eind van 2019 komen wij met een kadernota Klimaatadaptatie naar uw Staten, waarin de inhoudelijke opgaven (naast verdroging en droogte bijvoorbeeld ook wateroverlast), de beoogde strategie en de weg richting passende maatregelen ter besluitvorming aan u worden voorgelegd.

Bijlagen

- 1) Evaluatie Droogte 2018 waterschap Brabantse Delta
- 2) Evaluatie Droogte 2018 waterschap Aa en Maas
- 3) Evaluatie Droogte 2018 waterschap de Dommel
 - 3a) Samenvatting stand van zaken Actieplan Leven-de-Dommel
 - 3b) Feitenrelaas droogte zomer 2018
 - 3c) Weerszijde van de zomer – opbrengst
 - 3d) Bestuurlijke vragen als gevolg van droogte zomer 2018
 - 3e) Praatplaatje opzet Actieplan Leven-de-Dommel
- 4) Evaluatie Droogte 2018 waterschap Rivierenland
- 5) Eerste fase resultaten beleidstafel Droogte

Programmamanager: de heer S. Terpstra, (073) 680 82 84, sterpstra@brabant.nl

Opdrachtnemer: mevrouw D.F.M.J. Rijnders - Huisman, (073) 681 23 89, drijnders@brabant.nl